

Tormay Béla életútja

Tormay Béla Tolna megyében, Szekszárdon született 1838. október 23-án, ezt a szekszárdi római katolikus egyház által kiadott születési anyakönyvi kivonat bizonyítja. Itt egy félreértést kell eloszlatni, ugyanis még a lexikonok is 1939. október 10-ét említik születési dátumként. Édesapja Krenmüller Károly vármegyei tiszti fogorvos és a szekszárdi kórház igazgató fogorvosa volt. 1848-ban az Egészségügyi Minisztériumban osztálytanácsossá nevezték ki, ezért Pestre költözött, a család nevét ekkor magyarosította Tormayra.

Iskolai tanulmányait abbahagyva 1854-55-ben kilenc hónapig dolgozott munkásként az óbudai hajógyárban a gépészeti osztályon. 1855 májusától Vidats István Gazdasági Gép- és Eszközgyárban rajzolással, mintázással és gépek összeállításával foglalkozott. Még ez év őszétől, egy éven át Széchenyi István cenki uradalmában dolgozott, mint gazdasági gyakornok. Itt szerette meg a földet, és itt került közel az állattartás- és tenyésztés szépségeihez. 1856-ban került a Károlyiak derekegyházi uradalmába, ahol ellenőri tisztként alkalmazták. Derekegyháza akkor még nagy területű puszták voltak, ahol az uradalmi ellenőr sokat érintkezett a néppel és itt sajátította el Tormay a népies nyelvezetet, melynek ismerete nagyban elősegítette, hogy a nép számára írott gazdasági könyvei széles körben terjedtek el és közkedvelté váltak. Derekegyházán különösen a juhtenyésztés és gyapjú ismerete iránt érdeklődött. 1858-ban a Pesti Állatgyógyintézet hallgatója lett. Tormay 1860-ban szerzett állatorvosi oklevelet. Ezzel párhuzamosan az orvosi egyetemen vegytant, bonc- és élettant hallgatott. Elméleti ismeretének jobb megalapozása és látókörének szélesítése végett 1860 őszén külföldi tanulmányútra ment, és tenyészeteket látogatott meg Auspachban, Allgauban és Warthenbergben. Majd Weihestephanban (Bajorország) a felsőbb gazdasági intézetben bővítette tovább mezőgazdasági szakismereteit.

Hazatérve 1861-ben a pesti Állatgyógyintézet bonctani tanszékéhez nevezték ki tanársegédnek. A következő évben szabadságot kért, és ismét utazást tett, melynek állomásai: Németország, Franciaország, Anglia, Belgium, Hollandia, Holstein, Schleswig és Mecklenburg voltak. Itt nevezetesebb méneseket, szarvasmarha tenyészeteket, juhászokat és gazdasági intézményeket szemlélte meg. Külföldön tett tanulmányai, ott szerzett tapasztalatai hozzásegítették a jóval később beinduló tenyészállat-import szervezéséhez, vezetéséhez. Tanulmányútjáról visszatérve még két évet töltött el a Pesti Állatgyógyintézetben, ezt követően másfél évig birtokrendezéssel foglalkozott nádudvari birtokán. Itt régi vágyának megfelelően a gazdálkodásnak óhajtott élni. Egy esztendő elteltével azonban le kellett mondania erről a szép tervéről, mert az akkor még vízjárta vidék ártalmas volt az egészségére. Visszatért tehát a fővárosi zajos, dolgozó életbe.

Következő állomása Keszthely, ahol is az 1865. október 1-én létrehozott Keszthelyi Országos Gazdászati és Erdészeti Tanintézethez került állatorvosi segédtanári állásra, 1868. január 1-vel pedig rendes tanárrá nevezték ki. Nem sokáig maradhatott itt, mert ugyan ezen év második felében Debrecenbe rendelte Szlávay József Földművelés, Ipar és Kereskedelemügyi Miniszter. Azt az utasítást kapta Tormay, hogy a Debreceni Országos Felsőbb Gazdasági Tanintézetben uralkodó zuzavaros állapotoknak vessen véget. Tormay itt hamarosan nagy eréllyel rendet és fegyelmet teremtett, igazgatása alatt számottevően nőtt az oktatás színvonala. Itt, Debrecenben alapított családot, feleségül vette munkácsi Barkassy Herminát, ami nagy műveltségével, nemes gondolkodásával, ritka jószívúságával önfeláldozó segítő társa lett férje minden törekvésében. E házasságból három gyerek született, Cécile, Géza és Hermina. Tormay Cécile író lett, örökölve édesapja szépírói hajlamát. Fia Géza szintén fényes karriert befutva szolgált a Magyar Államot, ugyanis a két világháború között kereskedelem- és közlekedésügyi államtitkárként dolgozott.

1873. október 11-én újból Pestre helyezték, az Állatgyógyintézetben létesített első önálló hazai állattenyésztési tanszék élére állították. Tormay elérte, hogy az állattenyésztés tan, mint olyan, hamarosan egyenrangú lett a többi stúdiummal. 1876-ra végleges minőségben kapta meg az igazgatói címet. 1880-tól a Magyar Állatorvos Egyesület elnöke, mely tisztet 24 éven át töltötte be, szívéen viselve az egyesület munkáját. Hozzáértő, nagy szakmai tudású emberként vezette az Egyesület ügyeit. 1888-ban miniszteri tanácsosi címet kapott, 1901-ben pedig addigi munkásságát elismerve, azt tovább folytatandó, államtitkárrá léptették elő. 1899-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjainak sorába választották, 1902-től pedig rendes tag lett. Tormay Béla gazdag irodalmi munkásságot fejtett ki. Hosszabb-rövidebb terjedelmű cikkeiben, és könyveiben elsősorban az állattenyésztés időszerű kérdéseivel foglalkozott.

Főbb munkái:

- Általános állattenyésztés tan (Debrecen, 1871)
- Gazdasági állattenyésztés (Debrecen, 1872)
- A falusi állattenyésztő (Debrecen, 1873)
- Az állattenyésztés kérdései (Budapest, 1880)
- Kalauz a lópatkolásban (Budapest, 1882)
- Szarvasmarha-tenyésztés (Budapest, 1887-1890)
- Mezőgazdasági vezérfonal néptanítók számára (Budapest, 1898)
- Állatorvosi feladatok a köztenyésztés terén (Budapest, 1902)
- Nádudvari uram vasárnapi beszélgetései (Budapest, 1902)

Az agrárjellegű szervezetek létrehozásában és a tudományos pályán elért eredményeit több hazai és külföldi egyesület méltányolta.

Külföldi elismerései közül megemlíthető, hogy:

- 1880-ban a Royal College of Veterinary Surgeons Londonban tiszteletbeli tagjává választotta.
- Az Elzász Lotharingiai Állatorvosi Egyesület 1884-ben szintén a tiszteletbeli tagjai sorába választotta.
- A National Educational Assosiation Washingtonban levelező tagjai sorába iktatta.
- Valamint a Londoni Állatorvosi-kollégium rendes tagja volt.

Tulajdonosa volt:

- Lipót-rend lovagkeresztjének,
- III. osztályú vaskorona rendnek,
- A bádeni zähringi oroszlánrend parancsnoki keresztjének,
- A perzsa Nap- és oroszlánrend II. fokozatának,
- A Pour le Merite Agricole rend középkeresztjének.

Élete utolsó pillanatáig dolgozott, kiadás alá szerkesztette műveit, befejezni azonban már nem tudta, 1906. december 29-én ragadta el a halál. Személyében kiváló tanárt, mezőgazdát, állatorvost, közéleti személyiséget, felvilágosult gondolkodót vesztett a magyar oktatásügy és állatorvos-társadalom.

Dr. Rázt István protektor, 1907. január 3-án Tormay Béla ravatalánál a következő szavakkal búcsúztatta a nagy halottat: Aki egész életét a haza javára szolgáló lankadatlan munkával töltötte, aki mindenütt, ahová a kötelessége állította, nemcsak megfelelt feladatának, hanem új eszméket, új irányokat jelölt meg munkásságával, az megérdemli, hogy a legnagyobb kegyelettel és tisztelettel emlékezzünk Róla mindenkoron.